

Učiteljski list

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo (slovenskega dela) in upravništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepič, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovenskih učiteljskih društev v Trstu“, odgovorni urednik slovenskega in hrvatskega dela Jože Pahor. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 24.— Tekoči pošt. račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 4

V Trstu, 15. februarja 1925.

Leto VI.

Samoizobrazba

Jer man. Razumel sem, šz preden ste rekli in še preden ste me klicali pred ta tribunal. Kaj bi se obotavljali ter lazili krog hiše, ko vemo vsi, kje da so vrata? Besede so bile dolge, ukaz pa je bil kratek: postavi se na glavo, kakor velevata vreme in čas. Ali jaz ostanem rajši na svojih poštenih nogah.

Nadučitelj. Gospod Jer man, čast učiteljskega stanu zahteva....

Jer man. Poznam molitevco. Čast učiteljeva zahteva, da bodi danes bel in jutri črn, kakor ukazuje gospodar. Nadalje še zahteva, da imej glavo na voljnem konopcu, zato da se lahko s pridom priklanja na vse štiri strani; in tudi zahteva, da bodi koleno ne od kosti, temveč od testa, zato da klekne sredi ceste v blato, če je prilika in ukaz. In naposled še zahteva, da imej učitelj zaklenjena usta, ključ do ključavnice pa obešen na šolske duri. Znam jo gladko, to molitevco.

(Cankar: Hlapci.)

Dva tovariša sta se oglasila v zadnji številki stanovskega lista in oba sta se lotila istega vprašanja, razmer med učiteljstvom, v zvezi s pešanjem organizacije v preteklem letu. Oba sta ugotovila ista dejstva, da je namreč med nami ljudi, katerih počenje se krije natančno z onim, ki ga je videl Cankar v učiteljskih vrstah že pred tolikim časom in ki ga je tako točno povedal po Jer manu o učiteljski časti.

Tovariša govorita resnico in jima ni mogoče oporekati. Potrebno pa je povdariti, da se je organizacija vedno borila proti pohlapčenju učiteljstva in da se tudi danes upira z vsemi silami propadanju stanu, ki je tolikega pomena za zdravje ljudstva. To je in ostane glavna in najvišja naloga organizacije, od te naloge se ne more umakniti za las. Ves pomen stanu, da o ugledu niti ne govorimo, je odvisen le od tega, ali se pohlapčimo vsi, ali ostane na našem praporju geslo, da se borimo do skrajnosti za svoje stanovške in človeške pravice.

Izkušnje so nas dovolj izučile, da nimamo od nikoder pričakovati pomoči. Še pred kratkim so si nekateri redki delali nadejali, da bo stanu bolje, če s... postavljamo na glavo, kakor sta velevata vreme in čas. Kolika kratkovidnost! Samo pri učitelju je mogoče, da prezre dve taki dejstvi, kakor sta narodnostna nestrpnost in nepotrebnost ljudske izobrazbe, nepotrebnost šolš sploh v takih časih, kakršni pač so. Prihaja iztreznenje, vsaj ponekod. Ali življenje je tako, da mora napeti vse sile, kdor hoče kaj doseči, kdor hoče kaj trajnega doseči. Zato pa ni dovolj iztreznenje, ampak je potrebno spoznanje, da se bo stan uveljavil le z naporom svojih najboljših sil, z naporom svojih kreposti in svojega dela. Če

hočemo neodvisnosti, jo bomo dosegli le, če si jo bomo izbojevali; in če si ne izbojujemo, je tudi vredni nismo.

O učiteljstvu v novih pokrajinah se je polilo ogromnega črnila in nešteto zakotnih pisarjev in zloglasnih padarjev je dajalo nasvete, kako naj se nam koža stroji. Vsi ti nezvanci niso rešili učiteljskega vprašanja pri nas in ga ne bodo, ker ni mogoče napraviti iz tolikih mislečih ljudi toliko in toliko kilavil revšet. Mogoče je nekoča strahovati, za krajši ali daljši čas, ali najprimitivnejših človeških pravic ni mogoče za vselej potlačiti. Tudi učiteljevih ne. Nekaj hlapcev več, res, toda takih, ki čakajo, kdaj bi se uprli, če niso bili dovolj plačani za svoje hlapčevanje. Tudi pod visokim pepelom laždi iskra neke nujne človekove svobode.

Zveza ima trdne cilje. Če ni imela vselej dovolj moči, da bi pri slednjem izmed članstva te cilje uveljavila, ni le njena krivda. Organizacije se lahko borijo proti človeškim slabostim, nimajo pa vedno moči nad njimi. Pri nas je preveč suženjstva v krvi, da bi hodili pokonci, tačo pokonci, kakor bi bilo treba posebno vzgojiteljem. In še to: kdo je organizacija? Ali je to abstrakten pojem, nekaj kar visi v zraku? Organizacija so poedinci. Čim močnejši, popolnejši, delavnejši so, tem močnejši je ves stan. Iz krepkih enot sestavljen bo vedno več veljal kakor pa šxupek ničel. Zato nam ne preostaja drugo, kakor da neprestano giblujemo, brez skepse, brez popuščanja, če ne vidimo takoj uspehov, brez upadanja poguma in volje. Mi moramo preko zanižovalcev, ki imajo družega posla, kot da nam neprestano mečejo zanke svojih dvomov in brezdelja pod noge.

Tudi samoizobraževalno delo, ki ga z vso trdovratnostjo prepričanih zagovarjamo odkar obstoji Zveza, ima iste cilje: kvalitativno ojačiti stan, da se bo lažje boril za obstanek. Ostaja resnica, da je znanje moč. Kdo se bi moral te resnice bolj zavedati kot baš učitelj? Imamo mlade ljudi, z nepopolno vojno izobrazbo, ki ne čutijo nikake potrebe več, da bi se poleg mehničnega pouka osnovne šole ukvarjali še s čim drugim razen s kroglanjem! Take stvari se maščujejo nad njimi samimi in nad vsem stanom. Najhujše ja, da se ljudje ne zavedajo, kako jim nedostaja prav onega, kar jim je potrebno, če hočejo res biti izobraženci. Ne zavedajo se, da so pobeljeni grobovi, lažnivi preroki. Če pride nevihta nad take, se lahko igra z njimi.

Misel poglobljenja samoizobrazbe ni doslej pogнала pri nas tako globokih korenih kakor bi bilo treba. Krek ni nov med Slovenci. Ni še dolgo, da smo bili ponosni nanj, ponosni posebno tedaj, ko je nastopal kot ena najsvetlejših glav v zbornici. A je že trideset let preteklo, od kar je spisal svoje glavno delo. To delo ni strankarsko, ampak dovolj univerzalno, znanstveno, ki tudi modroslovnega vprašanja načenja. Koliko pa je slovenskih učiteljev, ki Kreka poznajo, ki so ga študirali? Trideset let je prešlo in je prineslo dogodek silne zgodovinske dalekosežnosti, rusko revolucijo, da je ostal Krek z vso svojo dalekovidnostjo in naprednostjo daleč za-

daj. A slovenski učitelj še danes ne pozna misli enega svojih resnično velikih mož, brez katerega znanja si ni mogoče predstavljati modernega izobrazbenca.

Odsek za samoizobrazbo je pozval učiteljstvo, da letos prečeta, vzporedno s pretresanjem vzgojnih in učnih vprašanj, Krekovo knjigo. Ni zahteval ničesar težkega. V najslabšem slučaju je mogoče Kreka čitati in potem obravnavati. «Socijalizam» je pisan tako poljudno, da bolj ne more biti, in obravnava toliko zanimivih stvari tudi iz družboslovja, zgodovine itd. Niti za to lahko in tako koristno delo ni mnogokje med učiteljstvom pravega razumevanja. Lahko je dejal Cankar, da zahteva čast učiteljeva, naj ima glavo na voljnem konopcu, zato da se lahko s pridom priklanja na vse štiri strani...

Vsa naša organizacijska vprašanja se sučejo okoli

Tmurne noćne misli

Noć ima svoju moć. I ropstvo je noć. Nasilja, bezakonja i protikulturna akcija, reakcija jesu nakazna djeca crne noći i njenog krvnog brata zverskog lica — ropstva.

Mi živimo u noći i ropstvu. Noć krije svetlo, zasjenjuje i zatvara oči crnom krpetinom. Noć stvara sablasti, radja vukodlaže, veštice i krvopije; noć sve uveličava do nenazdevnih visina, i snizuje do neverojatnih dubljina.

U noći i tami sve biva strašno, nenaravno, nakazno. Noć radja tatove, razbojnice, nasilnike. I ropstvo ima svoju decu: svakovrsne zločince, bednike, sluge, uhode. Ropstvo radja ropstvom. Ropstvo radja robove. Sila i mač, grom i pakao sredstva su u rukama začetnika ropstva, robava i poniznih sluga. Z gladom se stvara robove. Korito i trbuh vodi u crno kraljevstvo robova. Nasilnici i krvopije, u jednoj ruci nose mač, a u drugoj korito i hleb. Biraj! I ropske od poroda duše požudno zure u korito i hleb, te pružaju svoje ruke i dižući ih visoko prema krvavom tronu i oltaru s kojeg grme kao bogovi groma roditelji i podržatelji ropstva i noći.

Silne duše odvrćaju svoj pogled gnusanjem od trona i oltara gde kraljuju i sede očevi ropstva.

Slobodne duše otklanjaju sve darove iz ručku nasilnika, ostavljaju korito, beže daleko, daleko od sjajnih, al' za njih smrdljivih tronova gde se kuju verige za robove.

Radije smrt nego robovati i biti robom! Časno je gladovati i umirati protiv ropstvu, al' u slobodi i kao slobodna duša!

Ovo su mučenici i žrtve. Ali ujedno bivaju i postaju osvjetnici i apostoli slobode.

Jest, nasilje stvara robove i sluge, ali ujedno radja slobodnjake i junake.

Mi smo gospodari što ćemo da postanemo. Krv naša, mozak naš ima da odluče: hoćemo li u robove ili u slobodnjake. Izbor je vrlo težak, ali ujedno i vrlo lak. Stvorovi što žive jedino telom i telesu odabrati će i odlučiti se za ropstvo, što će im doneti slasti i lasti izviruće iz želuca i telesnih, životinjskih požuda. Životinje i poluživotinje biraju uvek niska životna sredstva. Čuče svedjar uz korito, što ga drži na kolenima tiran. Njima je mesto ispod tiranovih nogu.

Ljudi što većma žive duševno i za duh, odabiru otvoreno polje, mesto pod vedrim nebom odakle uživaju gledajući žarko sunce, vedro nebo i sjajne zvezde. Tu su slobodni. Tu hrane i jačaju svoju slobodnu dušu.

ene same osrednje točke. Če se le ena zanemari, se čuti škoda povsod. Z zanemarjenjem samoizobrazbenega dela je stan občutno zadet, ker je zadeta njegova samovzgoja, ako se je mogoče tako izraziti. Nekateri krožki so vendar v delu znatno napredovali in prav ta napredek je obtožba onih, ki se niso zganiili. Razmere, pravijo nekateri. Ni ga izgovora, ki bi manje držal. Z vsemi «razmerami» je bilo mogoče v mnogih krajih razveseljivo razviti samoizobrazbeno delo, ki se drugod z istimi «razmerami» niti poizkušalo ni. Torej: ne razmere, ampak ljudje!

Imamo še časa in ga bomo, upamo, tudi še imeli. A imeti bi ga morali najprej zato, da se vržemo v boj s polinteligentnostjo v stanu. To vprašanje je še vedno tako važno kakor nobeno drugo, ker brez izobrazbe, brez družboslovnega spoznanja ne more imeti učiteljstvo nikake vere in nikaškega poleta.

Slobodna duša! Uzvišena li pojma! Ti si svetla kao sunce, topla kao vatra, jaka kao lav, brza kao strela. Slobodna dušo: čista si ko liljan, bela kao sneg, ljupka ko janje i golob, a silna kao grom.

Slobodne duše stvorile su znanost i rodile umetnost, one šire kulturu, bratstvo, dobrotu i čovečnost.

Slobodne duše ruše krive bogove, obaraju nasilnike i tirane. One stvaraju raj na ovoj zemlji. Uživu sveće i pale kresove, koji ogrevaju ljude i buduće slobodnjake.

Ropske duše gase sveće da bude tama; podižu vešala da vešaju — ljude slobodne duše i slažu lomače za apoštolske slobode, istine, pravice. Ropske duše svuda podiruju hramove zanosti, umetnosti i prosvete.

Ropske duše kao fizički i politički podanici, jesu prave pravcate sluge, te kao takovi besavesno i bez grižnje savesti vrše požor i bez protesta svaku, pa i najnemoralniju zapoved gospodara i tirana svoga. Ojačaju li se ovi i ovakovi robovi i ropske duše pomoću najnekulturnijih sredstava, t. j. bičem, mačem, ognjem pa koritom, zobi, hlebom, oni postaju opet tirani ostalih robova. Tiran tiranu krv proleza.

Sve zlo tako dolazi od rođenih robova, od preponiznih, niskih duša.

Ovi stvaraju pakao na ovome svetu. Stvaraju noć, gase svetila, prouzrokuju suzu, patnje i dižu vešala i lomače, te šćrope zemlju krvlju ljudskom.

Kad ne bude nasilnika, tirana i robova duhom, ili kad dodju do nemoći, tada će doći bolja, čovečanskiya vremena. Ona će nam doneti na svetlo i na površje društveno slobodu i slobodnjake; a ovi će izvostiti i darovati svetu slobodu misli i delovanja. A slobodna misao te slobodno delovanje i revnovanje podignuti će na prestole svetsko prosvetu, čistu i nepatvorenu, čovečnost nesabičnu, mir duša, te uživanje u lepoti dobrote.

A u tu svrhu čiste duše, slobodne i blage, jake i silne, valja da se kupe i skupe u disciplinovane čete pobornika, osvjetitelja, boraca i uzgajatelja, koji će svojim etičkim životom, životvornim primerom i radom, te svetim naukom i propagandom razoružati, moralno i fizički nekulturne nasilnike i tirane, te sbaciti ih sa prvog mesta na krvavoj gori. To će oni, to moraju, pošto ih na to silni svetost njihovih ideala; na to ih goni njihova krv, meso, duša puna topline ideala i oduševljenja. Kad ne bi to hteli — ne bi bili oni kulturonošci, ni slobodnjaci. Oni će na bojno polje rada, na svetlo, da šire svetlo. I uspeti će. Hoće, tako mi sunca!

Naše loše in pogoršano materijalno stanje

I.

Nije možda časno, a možda ni kavalirski, da koju i mi slav. učitelji Julske Krajine ne kažemo glede našeg gospodarskog stanja, koje se **dnevno pogoršava**. Pogoršava se usled poskupljenja sviju životnih namirnica, dočim plaće i mirovine ostaju kameno tvrde, stacionarne, dapače se mnogima i snizile. Učitelj koji se mora za svaki životni predmet uteći trgovcu i njegovom dućanu, taj je danas dvostruki, trostruki mučenik i patnik. Ovi se najveć nalaze u gradićima i u njihovoj neposrednoj blizini, gdje seljak traže i mora tražiti da proda i unovči svaki svoju stvarcu i prirod svoj. Osvedočih se, da je ovuda život učiteljev skopčan s većim živežnim i životnim troškovima nego li je, n. p. u Trstu. Kako nemilosrdno trgovci gnjave seljaka, tako i on opet nemilosrdno siše činovnika, pa i svoga učitelja. Nema nigde u toj stvari — pardona! Glava za glavu! Seljački gnjev proti trgovcima i općoj skupoći, te proti previsokim porezima i daccama — prelazi i na nas učitelje. Recite i potužiti se seljaku na svoje loše novčano stanje — ne koristi; on veli: i mi sve plaćamo skupo! — Sve je skupo, što mi poljedjelci prodavamo! — I učitelj, službenik, radnik mora i na selu sve skupo kupovati, ako će uopće jesti. Da bi poljedjelci istaknutog trgovačko-gospodarskog mentaliteta u krajevima gde lasno sve svoje unovčiti mogu kakogod učitelju olakšati život, pa bio on u njegovim očima vredan, odličan i poštovan — to se ne događa. Takve dimenzije je postignuo boj za svoju egzistenciju, i tako daleko je dopro individualizam seljaka i neseljaka! — Srećan je onaj učitelj u ovo nesrećno doba niskog moralnog i gospodarskog značaja, ko ga je sudbina bacila u kraj gde još nije sve ljude zarazila duboko privredna egoistično-gospodarska bolest i strast borbe za život, i gde narod ipak još nešto ima i poseduje. U takvu ambijentu ipak narod oseća da je dužan svomu učitelju i dobročinitelju

olakšati mu život otešćan novom dobom i novim prilikama. Osebito ako je njegov narod navikom i tradicijom naučen darivati svoje učitelje, tu ovi ipak žive bez većih tegoba i nevolja. Gde je dakle još naš narod sačuvao stare tradicije gostoljublja, prijateljstva, kumstva i bratstva, tu učitelj, pa i siromasi, nešto lakše prolaze u životu. Ali pošto se ta istaknuta stara dobra stvojtva našeg naroda gube bez povratka, budući već i naši gospodarsko jaki i najjači posednici čute svu težinu skupoće i poreza, zato je već danas našem učitelju, gdegod on službovao, postao život vrlo težak. Pa danas i dobar čovek, čovek srca i dobre ruke postade nešto tuđi, sebičniji, štedljiviji, a ovo u strahu pred budućnošću. Pomišlja i on. Ako ova nesnosna vremena potraju, kako ću se ja, kako će se moja obitelj preživljavati do smrti, u bližoj i daljoj budućnosti? — Ima pravo. — Tako i na dobre ljude, dobre porodcm i navikom, nove gospodarske prilike i neprilike, loše moralno uplivaju, te njegove moralne dobre vlastitosti guše i iskorenjuju.

Tako dandanas i na ladanju učitelj je prepušten svojoj sudbini. Ovisan je on jedino od svoje plaće i od svoje individualnosti. U borbi stoji sam samcat. Niko ga ne pomaže, niko nema milosrdja napram njemu. Kukavna njegova plaća kukavno ga hrani i odeva, da često on lošije prolazi i žive od svojih suseda seljaka. A ako imade obitelj, osobito neda leko grada i gradića, tada on je na što čuda. On svoju obitelj ne može pristojno prema svome položaju («Standesgemäss», kako je to glasio bivši austr. škol. zakon) hraniti ni zaodeti, pa eto ti male pogrde, opazaka na račun i ugled narodnog prosvetitelja. Ali buduć niko ne vidi što je u tebi, nego samo što je na tebi, zato učiteljeva obitelj mora silom cokolnosti paziti na svoju izvanjstinu, a manje na kuhinju i hranu, zato se mizerno hrani, a to vrlo loše upliva na čitav učiteljev organizam. Posledica: slabost telesna, bledica, boležljivost, što opet sve prelazi na učiteljev rad u školi. Trpi škola, trpi obuka. Ali dodati ćemo i to, da slaba hranidba učiteljeva, a onda njegov duševni rad, ako je save stan, baca ga često u sušicu i prerani grob.

Bdijmo, da ne padnemo u propast!

Časi što ih preživljavamo, teški su, teški i za junake. Ovo današnje društveno doba otrovano je. Ko olovo i teški kamen tišti grudi naše, ko mora gušiti nas, pa mučno nam je i samo disanje. A bez disanja zamire se i umire. Današnji nezdravi i pretunarnavni život otmilje nam ispred ustiju uzduh, što nam prouzrokuje boli i klonuće.

Samo junaci lavskog srca te volujskih prsiju i pluća mogu odolevati, prkositi makar izmoreni, zapehani, satrti.

Hoćemo li izdržati?!

Tiranija kraljuje. Postala je silna, bezobzirna, smrtonosna. Hoćemo li joj se mi rojaki odhrvati? Da li hoćemo pasti ničice pred njenim mogućim prestoljem?

Tirani ukrotiše, oboriše već mnoge. Napastuju: Evo, sve ovo ću ti darovati, ako mi se pokloniš!

A oni u jednoj ruci nudjaju šibu, a drugom ribu. A gladan sam. Napast velika. Zagrabim li ribu, nasititi ću se, ali ta tiranova riba otrovati će me.

Ko ju okusi iz njegovih ruku, otruje se... Tiran je tu svoju ribu napunio narkozom, što uspava do besvesnosti one koji ju primaju i jedu... Srce im klone, duša sledeni, mozak skruti. Iza kako gladni

okusiše zalogaj iz ruke tiranove, postade polumrtvi, poluživi, postadoše živi mrtvaci.

Postadoše ljudi, neljudi bez krvi i bez svoje volje. Postadoše sluge i robovi. Idu za svojim gospodarom kao ovce za pastinom i kao krmadi što ju gazda vodi bacajući preda nju kukuruz.

Sluge i robovi! Ovo su najogavniji, najodurniji i najsramotojniji pojmovi i reči paklenskog rečnika.

Nije veće uvrede za čoveka obraza i duše od one, kad mu kažeš: rob si i sluga! Ovo su uvrede. Proti ropstvu, a za slabodu čovekovu bori se svet otkad postoji, i otkad se stalo promicati prosvetu i civilizaciju, a ujedno otkad se stalo isticati pravo i dostojanstvo svakog čoveka.

A još i danas imademo robova. Još i danas trpi svet fizičke robove — ove najnesrećnije ljudske stvorove. Sramota! Ali sramota je gledati u čovečjem društvu i duševne robove.

Moralno roblje stoji samo jedan stepen nad fizičkim robljem. Često se oboje još i danas u kulturnoj Evropi nalazi u jednoj te istoj osobi.

Kultura se srami tog današnjeg ropstva. Srami se, plače i krije lice. Najvolela bi da je nestaje netragom, nego da gleda ovu sramotu na ljudskoj duši.

Priskočila joj je u pomoć civilizacija i moda. Današnja kultura kao da ne vidi kako robovi zaodevaju svoju golotinju, zapravo svoje ropsko telo i

dušu... Kultura je skalupila izraziti tip kulturna čoveka, da ga je lasno namah prepoznati.

Robovi promatraju kulturne ljude, da ih majmu-nišu. Stanu i oni ustima ljupko, prijazno govoriti, otmeno se vladati, salonski u društvu se ponašati, civilizovano se kretati i općiti. A onda i roblje stalo se naposled moderno odevati, dapače «modernije» no i najkulturniji duhom čovek, pošto čista kulturna duša više njeguje duh no telo. Baš ovi ljudski gadi najveću pažnju posvećuju telu i manirama, da tako sakriju svoju mizernu dušu, te da zasene ljudstvo, bolje prostotu. Srame se svoje duše neotesane, grube, hrapave. Dapače ne toliko radi pravog srama, koliko više radi želje i potrebe da mogu u društvo kulturnih ljudi. Ovi pobeljeni grobovi i nakaze moralne sakrivaju izvanjstinom:

Didaktične preuredbe

V X. zvezku lista «Corriere delle Maestre (decembrska številka z dne 14. m. m.) je objavil prof. Lombardo-Radice članek pod gornjim naslovom, ki ga zaradi njegove važnosti (ker nam pojasnjuje, kakšen naj bo, oziroma: kakšen ne bi smel biti šolski dnevnik!) v kratkih potezah posnemljemo.

«Zal mi je — a je potrebno, ker bo edino prepričevalno sredstvo —, da moram postaviti nasproti vso ono **veliko pristnost**, ki sem jo večkrat srečal v izdelkih kmečkih otrok, **še večje ponaredbe in konvencionalnosti**, ki sem jih zasledil v neki furlanski šoli, ki jo bom zaradi diskretnosti imenoval «Iónolusai»*). Isto se dogaja na mnogih drugih šolah, kjer se piše šolski dnevnik pod slabim vodstvom. Učiteljica, od kateri smo prejeli dnevnike, ki jih bom zdaj navedel, zna mnogo dobrih in lepih stvari; uči prav dobro geometrijo, računstvo, zamljepisje itd. A je, revica, tako naivna, da je uverjena, da poučuje dobro tudi jezik (italijanščino).

To naj bi bili dnevniki? So neumna otroška maskerada. Pisanje lepo, stavki pravilni. Toda kolika neodkritosrčnost! Evo vam, kako more šolski dnevnik postati za otroke prava muka. Ne samo to; isto velja tudi za vsak spis. Kdor je retorist, ostane povsod retorist!»

Tu navaja pisec dolgo vrsto primerov iz šolskih dnevnikov otrok omenjene šole. Naj navedemo še mi par tipičnih stvari!

Dnevnik štev. 1. «Z velikim veseljem začenjam svoj dnevnik. On bo pravil o vsem, česar se bom naučila v templju domovine, o veri, luči, ljubezni in o čistih idealih! Maj dnevnik bo akumulator vsega, kar me bo učila itd. itd.

Dnevnik štev. 2. «Začeti hočem to plemenito delo o čistih idealih! Moj dnevnik bo akumulator vsega vedno napredoval v vzgoji... da bom pomagal počastiti svojo domovino, najprej v umetnostih...»

Dnevnik štev. 3. «Prihod zore petnajstega dneva

*) Io non lo so.

POZIV.

Pazinsko, tolminsko in volosko društvo niso imela doslej zborovanj. Posledica je, da se danes rušijo, ker niso niti najenostavnejši odborovi posli v redu. Ukazi delegacije in osrednjega vodstva se ne upoštevajo, društveniki so zadovoljni, če jih nihče več ne nadleguje.

To je propadanje stanu, Zvezino vodstvo mora to javno povedati. Kar je mogoče v šestih društvi, se

odelom, modom, manirama, svojo grubu nutrinju.

Ali mi još i danas imademo roblja što se ni ne srame svoğa ropstva, ni fizičkog ni moralnog.

Ovo još nijesu ljudi, pa ni poluljudi. Ovi su naša sramota, ali ujedno in naša kulturna zadaća, da im premesimo duh, pa da se dignu do nebeskih visina prave prosvete.

Čovek ne sme biti rob. Ropstvo je svojstvo životinja, jer one valja da krotko i ponizno slušaju svoğa gospodara.

Čovek se rodio da bude slobodan dušom i telom. Čovek čoveku valja da bude jednakopravan brat, a nikada robom. Protiv ropstvu, a za slobodu osobnu i društvenu prolilo se mnogo krvi i suza, a do ove mora jednom doći, pošto to od ljudskog društva zahteva ljudski ponos i dostojanstvo.

januarja mi je napolnil srce z radostjo, ker sem se čutila boljšo od boleznj, ki sem jo imela in sem vedela, da se vrnem v šolo, kjer živijo umetnost, ljubezen in luč, ki osvetljuje razum in nas vedno boljšeje»....

Dnevnik štev. 4. «Popoldne nam je dala učiteljica prepisati dnevnik lepopisno....»

Dnevnik štev. 5. «Pišem dnevnik o življenju v šoli, dnevnik, ki je resnični prijatelj vseh otrok močne in slavne Italije»...

Dnevnik štev. 6. Praščereja je zelo razvita v vasi..., ki leži med goro... (2000 m) in travnatim hribom... (1960 m) ter gričem... (790 m). Naša slikovita dolina... itd. itd.... Živio moja domovina! Živio vzgojiteljica! Živio šola!»

Dnevnik štev. 7. «Pozdravljena, ljubljena šola! Ti si najlepši biser vseh; najbolj vzvišen cvet naših duš. Si dom, ki ga ne pozabimo, edina nebesa, ki jih je dal Bog tej solzni dolini...»

Dnevnik štev. 8. «Danes nisem mogla v šolo Preživela sem žalosten dan. Šolski zvonec me je razburjal, ko je klical otroke na pot v posvečeni hram domovine. Ceste, drevesa, vse me je žalostilo, le knjige, zvezki in črnilo ne...»

Dnevnik štev. 8. «Ko smo stopili v razred, je zvezda vodnica nas otrok (stella propiziatrice — reklo bi se lahko: posredovalka) popravila domače naloge»...

Ko je prof. Lombardo-Radice naštel svoje primerje, vzklika: O, uboga šola v Furlaniji! Prav res da «in chei tims lis bistiis a fevelavin miòr di tanc' di no-altris!»

Dalje meni: To je šola sestavljanja, ki se igra na šolski dnevnik. Stara, najneumnejša šola retorike, ki ubija Gentilejevo reformo!

K sreči niso vse šole ponarejevalke reforme. Je takih, ki nam dajejo tolažbo!

H koncu članka obljublja za prihodnjič nekaj primerov pristnega dnevnika, kakor jih otroci res morejo pisati!

*) V istih časih so živali govorile bolje od nas.

more izvesti tudi v treh. Brez vzpostave rednega društvenega delovanja v imenovanih društvi se znaten del učiteljstva izločuje iz naše enote. To je škoda in sramota. Dolžnost učiteljstva v Istri in na Tolminskem je, da napravi takim razmeram konec in se postavi spet ob ramo svojim tovarišem. Pozivamo društva, da nastopijo kakor zahteva čast stanu.

Vodstvo Zveze.

O sestavljenih besedah

(Nadaljevanje.)

C. Samostalniške spojenke iz pridevnika in samostalnika.

I. Pridevnik s samostalnikom ne more tvoriti spojenke. Pridevnik, ki nam naznačuje obseg samostalnika, je prilastek in prilastek je samostojna beseda.

Zato so napačne sledeče spojenke: brzovlak, pravokot, milodar, lahkoatletika, Malorus, Belorus, Velikorus, Solnoograd, pešpolk, pešpot, Šenpeter.

Kakor ne govorimo osebnovlak, tovornovlak, ekspresnovlak, tako ne smemo govoriti brzovlak in kakor govorimo osebni, tovorni, ekspresni vlak, tako moramo govoriti brzi vlak. — Prav takšen je luksusavtomobil Prav: luksusni avto, luksusni avtomobil, kakor je tovorni avtomobil. — Nedopustna je spojenka avtovoz, ki se vidi napisana na raznih občestnih opozoritvah in ki je skrpana iz grške in slovenske besede. Takšne skrpanke so dopustne v mrtvi latinščini, v našem jeziku pa ne. Saj je skrpanka že tu, kaj bi krpali novo. Torej ali naj bo popolna izposojenka ali pa popolna slovenska beseda. Zato samo avtomobil, ker za ta pojem nimamo slovenske besede. Razne vrste avtomobilov pa ločimo s prilastki: luksusni avtomobil, osebni, poštni, tovorni avtomobil. — Takšna je tudi ekstra soba. Prav: posebna soba, boljša soba.

Pravokot naj bi pomenil pravočrtni četverokotnik. Imamo sestavljenko pravi kot, iz tega se tvori pridevniška spojenka pravokotni in iz te samostalniška spojenka pravokotnik. Kot ne smemo govoriti trikot, četverokot, tako ne smemo pravokot, ampak trikotnik, četverokotnik, pravokotnik. — Milodar je napačen in prav tako smešen, kot bi bila sicer slovnično pravilna sestavljenka mili dar smešna; saj imamo za ta pojem lepo besedo miloščina, ki nam kaže vso bahavost naših prednikov, ki so z malimi darovi delili svoje krajcarske milosti. — Nič boljše niso spojenke lahkoatletika; ne vem, če je v rabi tudi lahkoatlet, težkoatlet. Prvi del je prilastek, zato: lahka atletika, težka atletika, lahki atlet, težki atlet. Tudi zato so te spojenke nelepe, ker je pri njih zvarjena domača s tujo besedo. — Prav tako so napačne Malorus, Belorus, Velikorus, ki se morajo glasiti s pravilnim prilastkom Mali Rus, Beli Rus, Veliki Rus, kot se morajo glasiti Mala Rusija, Bela Rusija, Velika Rusija. — Solnoograd je slab prevod. Imenovati bi se moral Solni grad, ker je prvi del pridevnik, torej prilastek.

Skupaj pišejo pešpolk, pešpot le oni, ki ne pomislijo, da je pridevnik peš nepregiben. Ker se pridevnik peš ne sklanja, mislijo, da se zaradi tega ne, ker je spojen z naslednjo besedo polk ali pot. Kot je s prilastkom žal, tako je s prilastkom peš. Zato: peš polk, peš pot, peš hoja, kot je žal beseda, narobe svet; to ni napak mož.

Spojenke, kot je krajevno ime Šenpeter so tudi napačne. Iz latinskega pridevnika sanctus je nastala oblika šent, ki je nepregibni pridevnik kot peš, žal, tešč, všeč, napak, res, sovraž in je v vseh sestavah prav takšen prilastek, kot so pridevniki v vseh drugih krajevnih imenih na pr. Sveti Lovrenc, Ilirska Bistrica. Zato bomo pisali Šent Peter, Šent Jur, Šent Vid. — Posebna nerodnost je, da pišemo ta imena na dva načina, in sicer z izpisanim Šent kot eno besedo: Šentpetar, Šentjur, z okrajšanim Št. pa kot dve besedi: Št. Peter, Št. Jur. Breznikova slovnica trdi v 83 § pod a, da se piše prvi način po domače, drugi način po tuje, kar je prav narobe prav: Šentpeter je tuje, prim. Santiago in Št. Peter je domače

(seveda je kratica tvorjena na tuj način, ker ni naša). Šent ostane prav takšen prilastek, naj ga pišemo Šent ali St. Zato: Šent Peter in St. Peter, Šent Vid in St. Vid. — Sledeče ljudsko nazivanje moramo pisati tako le: šent Peter; sveti šent Peter. V drugem primeru je k tujemu prilastku dodan še slovenski prilastek. — Če se je pridevnik šent okrnil, je okrnjenka seveda spojena z imenom, kot na pr. Stanjel, Šempas, Šempolaj. To pravilo velja tudi za druge okrnjenke, kot n. pr. Jurklošter, ki se je okrnilo iz: Jurski klošter; Maribor iz: Marijin bor (tabor); danes velja prvi del za okrnjenko, ker je odpadel i in se okrnjeni del ne pregiblje. Carigrad je tudi okrnjenka iz: Carjev grad.

II. Samostalniške spojenke se tvorijo iz pridevnika in neločljivih samostalnikov.

1. a. Samostalniške spojenke iz pridevnika in samostalniškega debla so prvotni pridevniki in so tvorjeni po pravilu pridevniških spojenk ter imenujejo predmet po kakovosti kakega njegovega dela: zlatorog, Zlatoper, Božeglav (iz Božjeglav), hudoles, trdoles, hudoum, širokoliko (sr. sp. iz: širokolik), lepoduha.

b. Spojenke iz pridevnika in samostalniškega debla na — ec — in — ka: (stara vera) staroverec, staroverka; (babja vera) babjeverec, babjeverka; (kriva vera) krivoverec, krivoverka.

c. Spojenke iz pridevnika in samostalniškega debla na — je: (prazna vera) praznoverje; (mlado leto) madoletje; (lepo slovo) lepcslovje; (modro slovo) leposlovje; (modro slovo) modroslovje; (slab um) slaboumje; (lep glas) lepoglasje; (široka usta) širokoustje.

č) Spojenke iz pridevnika in iz samostalniškega debla na — stvo: (babjavera) babjeverstvo; (kriva vera) krivoverstvo.

d. Spojenke na — tjan, ki značijo prebivalce: (Šent Peter) Šentpeterčan.

2. Samostalniške spojenke, ki so nastale iz pridevniških spojenk:

a. Samostalniške spojenke iz dveh pridevnikov so prvotni pridevniki in so tvorjeni po pravilu pridevniških spojenk ter imenujejo predmet po dvojni kakovosti: trdoživ (neki polip), sladkočrn (neka trta). — Pridevniki s samostalnim pomenom: Čehoslovaška (izpuščeno: država; napačno: Čehoslovaška), kot bi se moralo glasiti Južnoslovaška namesto napačne Jugoslavije, prav tako Avstrijsko-ogrška namesto napačnega Avstro-Ogrska. Dalje: Šentjanževo (napačno: Šent-Janževo), ki je sr. sp. iz šentjanžev.

b. Samostalniške spojenke, ki so preobrazbe iz pridevniških spojenk iz pridevnika in samostalniškega korena, na — ec in — ka in imenujejo predmet po kakovosti kakega njegovega dela: (krivonog) krivonožec; (trmoglav) trmoglavec, trmoglavka; (trdoglav) trdoglavec, trdoglavka; (plavolas) plavolasec, plavolaska; (golobrad) golobradec; (bosopet) bosopetec; (širokoust) širokoustec, širokoustka.

c. Spojenke se tvorijo z neločljivimi samostalniki, ki so preobrazbe iz pridevniških tvorb iz dveh pridevnikov, izmed katerih je drugi iz samostalnika, na — ik, — ež, — ica in imenujejo predmet po kaki kakovosti: (nova maša, novomašni) novomašnik; (kriva prisega, krivoprisežni) krivoprisežnik, krivoprisežnica; (stara vera, staroveren) starovernež, starovernica; (pravi kot, pravokosten) pravokotnik, pravokotnica; (široka usta, širokousten) širokoustnež, širokoustnica; (velika noč, velikonoben) velikonočnica.

č. Spojenke, ki so nastale na isti način kot one pod c), na — ust in povedo neko stanje: (enako pravo, enakopraven) enakopravnost; (prazna vera,

praznovreden) praznovernost; (slab um, slaboumen) slaboumest; (slab vid, slaboviden) slabovidnost; (trda glava, trdoglaven) trdoglavnost; (trdo srce, trdosrčen) trdosrčnost; (trd vrat, trdovraten) trdovratnost; — pa tudi: trdoglav: trdoglavost; trdoživ: trdoživost; grdogled: grdoglednost; sladkosned: sladkosnedost.

3. Spojenke iz pridevnika in glagolskega debla:

a. Spojenke iz pridevnika in glagolskega debla so prvotni pridevniki in se tvorijo po pravilu pridevniških spojenk ter imenujejo predmet po njegovi glavni kakovosti: (drobno gledati) drobnogled; (daljno gledati) daljnogled; (grdogledati) grdogled; (sladkosnedati) sladkosned; (brzo teči) brzoteč (pomeni delujočo osebo in ptiča; ne more pa pomeniti brzeža teka).

b. Spojenke iz neločljivih samostalnikov, ki so preobrazbe iz pridevniških spojenk in te iz pridevnika in glagola, na — ec ali — ka in imajo isti pomen kot one pod a): grdo gledati, grdogled) grdogledec; (lahko živeti, lahkoživ) lahkoživka; (mnogo jesti, mnogojed) mnogojedec.

c. Spojenke iz pridevnika in glagolskega debla na — je, ki pomenijo nekaj dovršenega: (lepo pisati) modroslovje.

č. Spojenke iz pridevnika in glagolskih debel na — stvo, ki povedo kakovost dejanja v samostalniški obliki: (hudo delati) hudodelstvo; (hudo deti) hudodejstvo; (slabo snedati) sladkosnedstvo.

d. Spojenke iz pridevnika in neločljivega samostalnika, ki so se preobrazile iz pridevniških spojenk in te iz pridevnika in glagola, na — ež in — ica: (sladko snedati, sladkosneden) sladkosnednica, sladkosnednež; (malo marati, malomaren) malomarnež, malomarnica; (lahko verovati, lahkoveren) lahkovernež, lahkovernica.

e. Spojenke, ki so nastale na isti način kot one pod d), na — ost: (malo marati, malomaren) malomarnost; (grdo gledati, grdogleden) grdoglednost; (hudo delati, hudodelen) hudodelnost; (sladko snedati, sladkosneden) sladkosnednost.

(Dalje.)

Iz organizacije

Slov. učit. društvo za Istro je zborovalo 21. dec. 1924 pri Sv. Ani pri Trstu.

Predsednik otvoril zborovanje pri skrajno pičli udeležbi članov, obžalovaje, da sta dve tovarišici izstopili iz društva.

Spominja se dogodkov, ki so se odigrali v jeseni pri nas. Početkom šolskega leta je nastal s premestitvami kaos. V nobenem drugem okraju ni bilo toliko premeščanj, kakor v našem. Premeščanja so se vršila vse vprek. Rekel bi, da skoro ni bilo tov. (ice), ki bi ne bil občutil letos tega biča. Premeščali so se tovariši (ice) s 15 in več službenimi leti. Godile so se vnebovpijoče krivice. Učitelj s 15 službenimi leti je bil poslan v najslabšo zakonno vas, zato da se je na njegovo mesto imenovala učna «moč» z dvema ali tremi službenimi leti. Za poročnega učitelja in učiteljico, ki sta preje službovala na isti šoli, ni več mesta, pač pa se je dobilo mesto za brata in sestro, ki imata par let službe in celò v najlepšem kraju. Pa to ni še zadostovalo. Pregarjanju so sledile še odpustitve. Kar čez noč so bili pahnjani na cesto, možje, očetje z družinami, sredi zime izročeni na milost in nemilost kruti usodi. —

Sledi poročilo tajnice in blagajnika, Tov. blagajnik naznanja premestitev tovarišic: Boškin, Res — Trebše, Urh in Čendem na Goriško ter pristopitev dveh novih članic: Mahnič in Künster. Nato otvarja predsednik debato vseh treh poročil. Zvezin tajnik želi pojasniti glede plačevanja članarine, nakar mu pojasni tov. blagajnik, da je v zadnjem času plačevanje neredno. Zv. tajnik konstatira, da so prvi meseci letošnjega leta prešli brez koristi v popolnem mrtvilu. Teža je v prvi vrsti kriv pritisk, ki se je izvajal nad posamezniki, a kriva je tega tudi odpustitev tov. Medveščka in Ceruta ter izguba tovarišice Čendem. Spominja se tovarišice, kako je agilno delovala in s kakim trudom in vztrajnostjo je povsod pomagala v prid organizacije, tako da jo danes, ko nas je zapustila in odšla v drug okraj, res pogrešamo; istotako sta tov. Cerut in Medvešček delala neumorno in z neupogljivo energijo. Ko nas zapuščata, stojimo pred vprašanjem, kako spopolniti vrzeli, ki so nastale v odboru. Ustavilo se je vse delo društva, sodeč po današnji udeležbi.

Glede naročnikov Novega roda je bajé pri nas najslabše. Celò na Tolminskem, kjer so list zasledovali, je več naročnikov, kakor pri nas. Načelo,

da bodi materni jezik učni jezik, se ne da pohoditi. Zato se bo spet uveljavilo, a ne brez borbe. Treba je, da začne društvo zopet delovati, treba je napraviti konec slepomišljenju. Na odboru leži, da popravi, kar se je zamudilo, da pokaže, da so dogodki dneva, ki gredo mimo.

Predsednik dodaja h strogim, a resničnim trditvam tov. tajnika, da sta se iz gorenjega dela Istre udeležila zborovanja le dva člana.

Preide se h volitvi odbora. Tov. Berce predlaga naj bi se h ostanku odbora pritegnili trije tovariši (ice), ki bi vršili te dolžnosti do pomladanskega zborovanja. Po daljši debati se sklone kooptirati tri člani.

Izobraževalni krožki. Po daljšem razmotrivanju se pride do sklepa, da se v društvu osnujejo trije krožki in sicer za voloski okraj eden, s sedežem v Podgradu, za koprški okraj pa dva, s sedežem v Dekanih in Miljah. Določijo se zaupniki teh krožkov, katerih prva naloga naj bi bila, pritegniti nove člane h organizaciji, skrb za redno plačevanje članarine, samoizobraževalno delo in širjenje mladinskega lista. Glede samoizbražbe sta se določila za januar po dva sestanka.

Pri slučajnostih vpraša tovariš, ali smo dolžni se udeleževati konferenc, ki jih sklicujejo didaktični ravnatelji, na kar odgovarja tov. Germek, da spadajo konference v šolsko področje ter bi bili radi tega dolžni te udeležbe.

S tem je bil dnevni red izčrpan in občni zbor zaključen. Glede obiska je bil gotovo najubožnejši izmed vseh dosedanjih. Prisotnih je bilo osem tovarišev in pet tovarišic. To zborovanje je bila žalostna slika razmer, ki vladajo pri nas, pa še bolj brezbriznosti in indolentnosti mnogih članov napram dolžnostim do naše stanovske organizacije.

Goriško učiteljsko društvo je zborovalo 5. t. m. Bilo nas je 75 in vse nas je iskreno pozdravil naš predsednik. Posvetil je še lepše pozdrave onim, katerih ni nikdar pri zborovanju. Kaj bi dali, da bi se jih prijela njegova beseda in jih zbudila iz duševnega in srčnega mrtvila! Skrbimo, da ohranimo sebe sebi! Pridite vsi pod svojo stanovsko streho, ker le tu rodi misel lepšo misel, iskrena kolegijalnost najplemenitejšo ljubezen do stanu in šole! Povejmo naši javnosti, da smo še združeni v stanovskem društvu, da vzdržujemo s svojim delom Učiteljski list, Novi rod, svojo Zvezzo, svojo Samopomoč, svoj pev-

ski zbor, svoj značaj, svoje vzore in svoje — — — trpljenje! Kdor ni pod našo streho, išče samega sebe, a ne najde se, ker je prav to kletev neznačajnih in šibkih ljudi. «Aut — aut», piše naš Učiteljski list!

Predsednik je povedal, da je v društvu zastoj pri blagajni, ker je naš skrbni blagajnik še vedno bolan. Bog daj zdravje njemu in naši blagajni! Plačevali smo udnino drugemu agilnemu nabiralcu in v vsaki plačani liri naj vidi naš blagajnik naše iskrene pozdrave in srčne želje, da bomo prav z veseljem plačevali svoj stanovski davek, da bi le kmalu prišel zdrav k nam poterjat našo «ricchezza (m) nobile».

Naše društvo ima resno željo, da zlepa poterja one draginjske doklade, katere nam je še dolžan bivši okrajni šolski svet, ker je z našim denarjem popravil šolska poslopja. Upajmo, da bodo sedaj pri likvidaciji te bivše lepe naše institucij poznali pojme «moje in tvoje». Predsedniku so naložili zborovalci dolžnost, da poterja tudi prispevke za okrajno učiteljsko knjižnico, ker smo jih mi sami plačevali s svojimi težko prisluženimi žulji!

Zobozdravnik-strokovnjak g. dr. Alojzij Kraigher nam je poljudno predaval o zobozdravstvu. Predavanja morajo le oživeti naše društveno delo! Prepričani smo, da nam društveni odbor poišče še pre-

davateljev in nam s tem ustvari zanimiva zborovanja, katerih se bomo udeleževali polnoštevilno.

Socijalni krožki so izvršili svoje dolžnosti za mirensko, kanalsko in šempasko okrožje. Slediti morajo še ajdovski, solkanski in briški tovariši, da bomo zopet na Goriškem najagilnejši, ker hočemo, da se naše stanovske ustanove ohranijo in udejstvijo v blagor šole in učiteljstva.

Prvi četrtek marca bomo zopet zborovali z zanimivim predavanjem. Do takrat pa vsi krožki na plan!

POVERJENIKOM NOVEGA RODA.

Prosimo poverjenike, ki prejemaajo manj kot 10 izvodov mesečno (vsake številke), da poravnajo polletno naročnino (za prvih pet števil letnika 1924/5.) S tem olajšajo delo upravi in sebi pregled o naročilih in plačilih.

Glede reklamacij pa sledeče: uprava ne more vsakega novega naročila izvršiti posebe, ampak skupno, če se nabere vsaj sto naknadno naročenih izvodov. Zato naj potrpe oni, ki naroče na novo, a prejmejo list morda šele par tednov pozneje. Poštnina poedinih izvodov je neprimerno višja, razpošiljanje pa težavno in nepraktično.

Feljton

Tragedija Puškinove smrti.

(Konec.)

To je pač zadostovalo, da se je nasprotniku pognal na Puškina kot odurna zver. Dvoboj se je vršil po napovedi in Puškin je bil na njem smrtno ranjen. Kako je umrl, o tem nam poroča Puškinov sodobnik pesnik Zukovski. (1783—1852). Pismo nosi datum 15. februarja 1837. in spada med mojstrske obrazce ruske korespondence, naslovljena pa je na pesnikovega očeta.

«V sredo 27. januarja ob desetih zvečer sem prišel k knezu Vjasemskemu. Povedali so mi, da je kneginja pri Puškinovih. Ko sem šel potem k Valujevu, me je ta sprejel z besedami: Ali ste prejeli pismo katerega Vam je poslala kneginja? Že davno so poslali po Vas. Pojdite k Puškinu, ki umira.

Pridem v Puškinovo stanovanje. V predsobi srečam zdravnika Arendta in Spaskega, kneza Vjasemskega in Meščerskega. Na moje vprašanje kako je Puškinu, odvrne Arendt: Zelo slabo, umrl bo. Potem so mi še povedali, da je ob šestih popoldne pripeljal polkovnik Dansas Puškina domov v obupnem stanju. Služabnik je naložil krvavečega pesnika na rame in ga nesel po stopnicah. V kabinetu se je Puškin lastnoročno preoblekel in ženi, ki je hotela k njemu, ni dovolil vstopa.

Zdravniku Scholzu, ki je bil prvi na mestu, je rekel: Kaj mislite o stvari? Scholz je odvrnil: Ne prikrivam Vam ničesar, Vaše življenje je v nevarnosti. Nato je odgovoril Puškin v francoskem jeziku: Hvala! Bili ste pošteni z menoj. Z besedami: Zdravstvijte prijatelj! se je ozrl na svoje knjige ter izjavil, da mu prihaja slabo in je prosil vode.

Od tega časa pa do svoje smrti je Puškin hrabro kljuboval bolečinam. Junaško je prenašal smrtno rano in samo od časa do časa je zajekal. Zdravnik Arendt, ki je bil v tridesetih letih, je rekel, da je videl malo tako junaških smrti. Puškin je pozabil na vse, kar je bilo.

Ni mu pa dala miru vest z ozirom na carja. Šele ko mu je ta sporočil, da mu vse odpušča ter mu sve-toval, naj se spravi z Bogom, se je pomiril. Bolečine

so nato postale še strašnejše. Ker pa je žena ležala na divanu onkraj stene, se je Puškin na vso moč zatajeval. Bil je do zadnjega pri polni zavesti.

Ko so bile njegove sile pri koncu, je velel poklicati predse ženo in otroke. Slednjim je položil roko na glavo in jih pokrižal. Zenin obraz je pritisnil na svoje ustne, pogladil je njene lase in rekel: «No, no, saj to ne pomeni nič, zdaj je, hvala Bogu, zopet vse v redu. Žena je pomirjena odšla. Jaz (Zukovski) in grof Velgorski sva stala ob pesnikovem zglavju, Turgenjev pa ob strani. Puškin je zdaj pa zdaj zašepetal par besed in je slednjič dejal: «Zdaj pa je konec». Prsi so se mu krčevito dvignile. Slišati je bilo še besede: «Težko sopes, stiska me!» Nato je v neizrečljivem miru splavala njegova duša v večnost.

Ko so drugi odšli, sem sedel poleg mrliča in mu pogledal v obraz. Dolgo sem strmel vanj. Še nikoli nisem videl na tem obličju izraza, katerega sem opazil v tem trenutku. Glava je bila nekoliko nagnjena, roke pokojno iztegnjene, kakor da so omahnile po napornem delu. Kar se je ta čas risalo na Puškinovem obličju, se ne da opisati z besedami. Bilo mi je tako novo in vendar tako znano! To ni bilo ne spanje, ne počivanje in tudi ne izraz duha, ki se je vedno razodeval na Puškinu. Tudi ni bilo to nikakšno pesniško navdihnjenje. Ne! Skrivnostna, važna, zadivljajoča misel se je pojavila na njem. To je bil pesnikov drugi, notranji obraz, manifestacija vzvišenosti. Bil je obraz smrti brez krinke. Nikoli prej nisem videl v Puškinovem obrazu tako globoke in svečane vzvišenosti. Seveda je bilo vse to v pesniku že prej, toda v taki popolnosti in čistosti se je pojavilo šele potem, ko se ga je dotaknila smrt in je vse pozemsko odpadlo. Tako je umrl naš Puškin.»

Učeni ruski pisatelj Dimitrij S. Merežkovski, ki je napisal veliko analizo o Dostojevskem in Tolstam, prihaja v svojem delu do zaključka, da pomeni Puškin za rusko renesanso toliko kolikor Rafael za italijanski preporod. Rafael, ki je živel po Leonardu da Vinci in po Michelangelu, je združil delo obeh genijev na svoj poseben način in je podal sinteze duha največjih mož italijanskega preporoda. Puškin pomenja glede na Dostojevskega in Tolstega istotoliko, prilika pa je nanesla, da se je v Rusiji stvar izvršila

obratno kakor v Italiji: dočim je izšel Rafael iz Leonarda in Michelangela, sta izšla Tolstoj in Dostojevski iz Puškina. Razklala sta njegovo bistvo na dvoje: Dostojevski je skušal podati vtelesenje duha, Tolstoj pa je iskal v telesnosti čar in odsvit duše.

Pri Pušknu se bolj kot kje drugje v svetovni literaturi kaže resničnost in pravilnost besedi kritika Bjelinskega, da je genij instinkt in radi tega razodetje. Puškin je bil to v največji meri in v največ-

jem obsegu. Zato je še danes in bo najbrže vedno ostal brez premca.

Slovenci imamo od Puškina prevedenih celo vrsto del; med njimi omenjam mimogrede «Onjegina» (Priatelj v Sl. Matici), Kapitanovo hčer (dvakrat prestavljeno), novele in niz pesmi v Veselovi «Ruski antologiji». V novejšem času je prevel Jože Vidmar tri aktovke, ki pa so še v rokopisu in čakejo uprizoritve v Ljubljani Stano Kosovel.

Razno

O učiteljsčju v Tolminu prinašajo listi malo laskave vesti. Čitali smo že, kako se gojenci trubadursko vedejo, kazaje svojo glasbeno izobrazbo s ponočnim brenkanjem in petjem, v spotiko ljudstva, pred kratkim pa se je spet čulo, da so imeli šolsko zabavno prireditev v — vojašnici. Ne vemo, kaj je vzrok, da se je dijaška prireditev vršila prav tu, a gotovo je, da vojašnica ni primeren kraj niti za dijakinje niti za dijake. Ne trdimo s tem, da se v vojašnici vrše nedopustne stvari, ampak da so mogoče, lažje mogoče kot v lokalih, ki so vsem pristopni.

Kar se tiče prireditve same pa prav gotovo ne koristi niti vzgojno niti drugače, če se gojenci prepričujejo, da so manj vredni vsled svoje narodnosti. Navržena koncesija z «Volkovi» je imela ta učinek.

Gentilejeva reforma menda ni več tako dobra kot je bila pred časom. Včasih smo čuli, kako so njeni zagovorniki izjavljali, da jo bodo branili z nohti in z zobmi.

V sejah od 2. do 5. februarja jo je senat temeljito raztrgal. Pravega odpora pa ni bilo od nikake strani, braniti se je moral Gentile sam, zakaj naučni ministar je draže volje sprejel različna priporočila za izboljšanje reforme.

Torej ni bila reforma tako veliko in mojstersko delo, kakor se je vpilo v svet? Zdej že odlétajo od nje nezdravi izrastki. Odletel bo prej ali slej, tudi oni, ki je zadržal materinski učni jezik. To prerokujemo.

Hm, jel' istina, čudno čudo kažu... Gospod Tolemej je dejal te dni, da so šole v Poadižju dale v enem letu najboljše sadove. V šestih letih da bodo vsi nemški otroci Italijani. Istina, na enak način je Ostmarkverein napravil iz poznanjskih Poljakov same Nemce, so Avstriji napravili iz Bosancev same Svabe itd.... Hm, jel' istina, čudno čudo kažu....

Ni bila zloba. Tovarišema Ivanu in Francu Mercini so za slovo odprli in preiskali vse zabito pohištvo. Ugotovili so, da je nedolžno in da mu ni ničesar očitati. Če bi to narekovala zloba majhnih ljudi, bi stvar ne iztekla tako gladko. Ni bila zloba.

Retorična cvetka. «Pedagogika je vodnjak brez dna in bogvaruj se gnesti noter: je nevarnost, da se človek utopi.» Tako je te dni dejal nek strokovni list naših italij. tovarišev. Pri tem ni mislil Gentileja in Lombarda — Radiceja. Veljalo bi pa lahko za oba.

Priboljški. Ministerski svet je 3. t. m. sklenil povišati uradništvu in učiteljstvu plače. Priboljški bi znašali 10% plače, začevši s 1. aprilom t. l.

Bojimo se, da bomo spričo naraščajoče draginje, z obljubljenimi odstotki prav tam, kjer smo danes.

Razprava. Pred kr. tribunalom v Trstu se je imela vršiti 11. t. m. kazenska razprava proti Učit. listu, Edinosti, Goriški straži in Isterski riječi radi sramotjenja ustavnih institucij in ščevanja k nepokornosti proti zakonom o priliki razglašanja Gentilejevih namerov s šolsko reformo. Razprava se je na predlog drž. pravnika odgodila.

Novi rod. Peta št. se je razposlala v 2730 izvodih, torej za 80 več kot četrta številka. Šesta izide prve dni marca.

Poročila o decemberskem zborovanju pastojnskega društva nismo prejeli, ker je t. Mislej, poročevalac društva, odšel v SHS.

Vesti iz Jugoslavije

I.

U Sarajevu su osnovali prosvetni i javni radenici Društvo za psihološko pedagoške eksperimente, koje si je uzelo za zadaću i svrhu ispitivanje duševnog života omladine i naroda, a u drugu neku budjenje interesa za eksperimentalno upoznavanje načina uspješnijeg kultiviranja našeg podmlatka i naroda. — Društvo već je izdalo knjigu dra. Ž. Ivanovića: Memorija i pogledi naše dece. Cena 15 din.

II.

Učiteljsko društvo «Kvarner» u Krku u svojoj zadnjoj skupštini odlučilo je na predlog Mije Radica da se podigne spomenik u počast blagopokojnom profesoru Franu Frankoviću, narodnom pregaocu i borcu, kako reče predlagatelj, te vaspitaču (odgajatelju) malne celog srpsko-hrvatskog učiteljstva naše Istre i ostrva Krka od god. 1870., dalje te pozva učiteljstvo da svaki doprinese obol u ovu svrhu. — Mi, koji do danas ostasmo, na svojoj rodnoj grudi kamenite Istre, koja sudbina odeli od Krka i naših bivših prosvetnih suborjoca, ne možemo a da ih ne pozdravimo povladjujući njihovu predlogu za otkriće spomenika našem bivšem pok. učitelju, odgojitelju i profesoru u Kopr. — Milo nam je istaknuti, da je predsednikom krčkog Učit. društva naš dobri znanac, ravnatelj, građanske škole u Krku, Fran Katarinić, a medju odbornicima naši dobri prijatelji: J. A. Kraljić i M. Dimnić.

III.

Slušaoci Više pedagoške škole u Beogradu osnovali su udruženje unaučno-književne i staleške svrhe.

IV.

Udruženje slušača V. Ped. škole u Zagrebu u svojoj zadnjoj skupštini traži da se već u narednoj škol. godini otvori i treće godišće; da se imenuje stalni profesorski zbor ove V. P. škole; otvori vežbaonica i osnuje institut za primenjenu pedagogiju i psihologiju; da se uvedu godišnji i diplomski ispiti mesto dosadanih kolokvija za učitelje viših pučkih (građanskih) škola.

V.

Novo naučno ministarstvo strogo je zabranilo djacima pristup u sokolska i ostala društva koja nemaju u programu jugoslovensko jedinstvo, čime se misli na Orlove i druga takova društva.

Zvezin zbor bo imel v torek 24. t. m. vajo od 19. do 22. ure, v sredo od 9. do 11. ure.

V sredo zvečer ima nastop za objavljene. Prosimo polnoštevilne udeležbe, da se dostojno nastopi.